

הרי חזינן, שאפילו לא זיכתה לו אמו יוצא עד בן שש.⁽²⁾

ולקמן בגמרא פריך, אם כן הך ברייתא סתרה לברייתא דלעיל, לדעת האמוראים לעיל דאמרי דמ"בר חמש" מיקרי אין צריך לאמו.

אלא שבתחילה פריך קושיא אחריתי לרב אסי:

לימא תיהוי האי ברייתא תיובתיה דרב אסי, דאיהו אמר דאף בן שש יוצא בעירוב אמו, והכא קתני "עד" בן שש. דמשמע, אבל בן שש עצמו — דהיינו בשנה ששית שלו — אינו יוצא בעירוב אמו?!

ומשנינן: **אמר לך רב אסי: "עד" בן שש** דקתני בברייתא, היינו **ועד בכלל**, שרק משנכנס לשנתו השביעית אינו יוצא בעירוב אמו.

והשתא הדרינן לאקשווי: **לימא תיהוי תיובתיה דרבי ינאי וריש לקיש,** דאמרי לעיל שבן חמש מיקרי אין צריך לאמו, ותניא בברייתא לעיל: כשאין צריך לאמו אינו יוצא בעירוב אמו. ואילו הכא בברייתא קתני דעד בן שש יוצא בעירוב אמו?!

ומשנינן: **לא קשיא.**

הא דחשבינן ליה אין צריך לאמו מבר חמש ואינו יוצא בעירוב אמו, היינו **בדאיתיה**

ודיו בעירוב אמו: והא כבר מ"בר חמש", שאז הוא כבר נחשב "אין צריך לאמו" צריך להניח לו עירוב בפני עצמו, ולזכותו בעירוב?!

אמר מתרץ רב יהושע בריה דרב אידי: ^{ב-ב9} לעולם אינו יוצא בעירוב אמו בלא שתזכה לו, אלא, רק קטן שהוא צריך לאמו. דהיינו, עד בר ארבע ובר חמש, וכדמפרש בסוכה.

וכי קאמר רב אסי — שיוצא בעירוב אמו ואפילו עד בן שש — הוא רק באופן שזיכתה לו אמו את העירוב.

אלא דמיירי **כגון שעירב עליו אביו —** על ידי זיכוי — **לצפון.** ואילו **אמו** עירבה עליו **לדרום,** ובכי האי גוונא חידש לן רב אסי דיוצא דוקא בעירוב אמו!

משום **דאפילו קטן בר שש נמי — בצוותא דאמיה** [בחברת אמן] **ניחא ליה,** וחשיב עירוב אמו כזכות לו, ועירוב אביו כחובה לו.

ובתר אמו שדינן ליה. ומבן שש ואילך נגרר אחר אביו [ריטב"א].

והשתא מותבינן איפכא: **מיתיבי** לרב יהושע בריה דרב אידי, דסבר, שמ"בר חמש" אינו יוצא בעירוב אמו אם לא זיכתה לו:

דתניא: **קטן שצריך לאמו — יוצא בעירוב אמו עד בן שש! שיעד בן שש הוא חשיב "צריך לאמו".**

ברורה].

שש יוצא בעירוב אמו, וכסברת רב יהושע בריה דרב אידי. דהא "עד בן שש" קתני בברייתא, דמשמע, בן שנה ובן שתים ובן שלש עד בן שש יוצא בעירוב אמו. וכי היכי דבן שנה ובן שתים

2. וביאר רש"י: אין לומר דמיירי בזיכתה לו אמו, אלא שאף אביו עירב עליו, ולהכי עד בן

תניא אידך: לא יערב אדם על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים, ולא על ידי אשתו אלא מדעתן.

אבל מערב הוא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, ועל ידי בנו ובתו הקטנים, בין לדעתן בין שלא מדעתן, מפני שידן של עבדו ושפחתו כידו, [תוספות].

ובולן [מפרש לקמן, לכולהו הך סיפא דברייתא] שעירבו [אפילו אם עירבו] לצד אחד של העיר, ועירב עליהן רבן לצד אחר — יוצאין בשל רבן.

חוץ מן האשה, מפני שיכולה למחות.

וקא סלקא דעתין, דהא דקתני בסיפא "וכולן", קאי גם על עבדו ושפחתו העברים ובנו ובתו הגדולים, והכי קאמר תנא דברייתא: הא דתניא ברישא שאין מערבין על אלו שלא מדעתן, היינו דוקא בשמיחו בו. אבל בסתמא, או אפילו שעירבו בעצמן לצד אחר מעירוב אביהן או רבן, דגלי דעתיהו דלא ניחא להו בעירובו, אפילו הכי יוצאין בעירובו, עד שימחו בפירוש.

[וכל שכן כנענים וקטנים שמועיל עירובו להם אפילו עירבו לצד אחר].

ולפיכך תמהינן: אשה — מאי שנא דאמרת "חוץ מן האשה", שאין דינה כמו דין עבדו ושפחתו העברים ובנו ובתו הגדולים, והרי דין אחד להם, שאין מערבין עליהן אלא מדעתן?!

לאבוהי של קטן במתא [שאביו נמצא בעיר], והקטן נכנס ויוצא עמו. ומבן חמש די לו באביו, ואינו צריך לאמו.

והא דקתני בברייתא שעד בן שש מיקרי צריך לאמו, ויוצא בעירוב אמו, מיירי בדלא איתיה לאבוהי דקטן במתא וצריך הוא לאמו עד בן שש. ולפיכך יוצא בעירוב אמו.

תנו רבנן: מערב אדם עירובי תחומין על ידי [בשביל] בנו ובתו הקטנים אפילו אינם סמוכין על שולחנו [ואפילו מיחו בו שלא לערב עליו, או שעברו הם עירוב אחר לצד אחר של העיר, שולחן ערוך וגמרא לקמן].

והטעם: דהא קיימא לן אין מערבין אלא לדבר מצוה ועל כן מערב תמיד עליהם, דהיינו שמזכה להם את העירוב על ידי אחר, כדי לחנכם במצוות.⁽³⁾

וכן מערב אדם [ואין צריך לזכות להם — גאון יעקב] על ידי [בשביל] עבדו ושפחתו הכנענים, בין לדעתן בין שלא לדעתן, מפני שידן כידו [ב"ח].

ואין יכולים למחות, כדלקמן.

אבל, אינו מערב לא על ידי עבדו ושפחתו העברים, ולא [על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי אשתו, אלא מדעתם].

ולקמן מפרשינן: אי דוקא כשמיחו, או אפילו בסתמא צריך דעתן.

3. משנה ברורה. וראה בגאון יעקב כאן, שכתב: דבקטן וסמוך על שולחנו אינו צריך לזכות לו. ובאינו סמוך, צריך לזכות לו.

בלא זיכוי עירוב קאמר, בן ארבע ובן חמש עד בן שש, נמי בלא עירובו עליו קאמר.

אמר מתרץ רבה: "וכולן" לא קאי על עבדו ושפחתו העברים ובנו ובתו הגדולים, דאלו דינם כדין האשה.

והא דקתני "חורץ מן האשה" — כונת התנא לומר: אשה וכל דדמי לה, שאין מערבין עליהן שלא מדעתן.

וסיפא לא קאי אלא על אותן שמערבין עליהן שלא מדעתן, וללמד כי אפילו כשגילו דעתם שאין רצונם בעירוב למקום שהניחו עליהן, אפילו הכי יוצאין בעירוב שעירבו עליהן [וכן כשמיתו בפירוש, שולחן ערוך].

ותמהינן אברייתא מיניה וביה: הא גופא קשיא [ב"ח]:

מצד אחד אמרת: חורץ מן האשה, מפני שיכולה למחות.

טעמא דמחוי האשה בפירוש, או שעירבה לצד אחר וגילתה דעתה שאין רוצה בעירוב לצד שני של העיר, הוא דאין יוצאת בעירוב בעלה.

הא סתמא, שלא מיתתה ולא גילתה דעתה [רש"י] — נפקא בעירוב דבעלה.

והא קתני רישא: לא יערב אדם על ידי בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים ולא על ידי אשתו אלא מדעתם.

מאי לאו, דאמרי בהדיא: אין, שהביעו בפירוש את הסכמתם. אבל בסתמא אין מערבין עליהן, ותיקשי רישא לסיפא?!

ודחינן: לא כדקאמרת ד"מדעתם" היינו דאמרי "אין", ולאפוקי סתמא, דלא.

אלא מאי "אלא מדעתם" — אפילו דאישתיקו נמי מהני להו.

ולא אתי "מדעתם" אלא לאפוקי היכא דאמרי: לא בעינן עירוב זה.

ותמהינן: היכי אמרת דבסתמא מהני להו עירוב שעירבו עליהן?

והא בברייתא קתני: וכולן [עבדו ושפחתו הכנענים ובניו הקטנים] שעירבו, ועירב עליהן רבן — יוצאין בשל רבן. (4)

דסתמא הוא, ועלה קתני "חורץ מן האשה", דכי האי גוונא לא נפקי [היא, וכל דדמי לה].

אלמא, חזינן דאפילו בסתמא לא מהני עד שיאמרו "אין"?!

אמר רבא: כיון שעירבו לצד אחר [אפילו לא ידעו שעירבו עליהן לצד אחר, גאון יעקב], אין לך מיחוי גדול מזה.

אבל בסתמא, כשלא גילו דעתם כלל ולא מיתו בפירוש, מהני להו העירוב שעירבו עליהן.

מתניתין:

כמה הוא שיעורו של עירוב תחומין?

ידעו, סלקא דעתין דאין אין זה מחאה. גאון יעקב

4. ובכלל זה, בין ידעו בעירוב שעירבו עליהן, כשעירבו לצד אחר, דהוי כמחאה. בין לא ידעו שעירבו עליהן, כשעירבו לצד אחר [וכיון שלא

רבי שמעון אומר: שיעור מזון שתי סעודות בפת הוא: שתי ידות [שני שלישי] לכבר, שהוא אחד משלש ככרות לקב חטין.

כלומר: שני שלישי ככר, בשיעור כזה — שאפשר לעשות מקב אחד של חטין שלש ככרות כמותו.⁽⁶⁾

קיימא לן: הנכנס לבית המנוגע בצרעת, הרי הוא טמא מיד כשנכנס. אבל אין בגדין טמאין [להטעין כיבוס], עד שיששה בבית המנוגע משך זמן כדי אכילת פרס [חצי ככר] פת חטין.

וקאמר סתמא דמתניתין: זמן אכילת הצייה [פרס] — של אותו ככר שאמרו רבי יוחנן בן ברוקה ורבי שמעון — הוא השיעור שמשערין בו את משך זמן שהיה לנכנס לבית המנוגע, לטמא בגדים שעליו.

וחצי הצייה [חצי פרס] של אותו ככר — לרבי יוחנן כדאית ליה, ולרבי שמעון כדאית ליה — הוא שיעור אוכלין טמאין שגזרו על אכילתן לפסול את הגוויה, שנפסל בכך גופו של האדם האוכל אותן מלאכול בתרומה.

שכך גזרו חכמים, שאדם האוכל מאכל טמא, אף על פי שאינו נטמא, לפי שאין אוכל מטמא אדם מן התורה, בכל זאת יהיה נפסל מדרבנן מלאכול בתרומה, עד שיטבול.

גמרא:

וכמה הוא מזון שתי סעודות — לדעת רבי

מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד מאותן המשתתפין בעירוב.

באיזה מזון אמרו?

משערין במזונו לחול, ולא לשבת, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: משערים במזונו לשבת ולא לחול. ובגמרא מפרש כמה הוי, בין לרבי מאיר בין לרבי יהודה.

ומפרשת המשנה: וזה [רבי מאיר] וזה [רבי יהודה] מתכוונין להקל, לפחות מהשיעור!

לדעת רבי מאיר מזון של חול הוא פחות משל שבת, משום שבשבת התבשילים טעימים ולכן אוכלים מהן יותר, ומוסיפים גם באכילת הפת [מאיר].⁽⁵⁾

ואילו רבי יהודה סובר: בשבת אוכלים פחות, כיון שאוכלים שלש סעודות, אין אוכלים הרבה בכל סעודה.

ומחלוקתם היא בין שמערב בפת, ובין שמערב בשאר דברים.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר: שיעור מזון שתי סעודות — כשעושה עירוב תחומין בפת — הוא מכבר [ככר לחם, ראה רש"ש] שנקנה מן הנחתום בפונדיון, כאשר מחיר ארבע סאין חטין הוא בסלע. ויתבאר יותר בגמרא.

ושל רבי שמעון — הם של אכילת אדם בינוני בשתי סעודות. וזקן או חולה שאוכלין פחות, משערין לפי מה שהן אוכלין. אבל מי שאוכל יותר אין צריך אלא כשיעור זה, ריטב"א.

5. וכדאמרי אינשי: רווחא לבסימא שכיח [כלומר: המעיים מתרווחים לפנות מקום לדבר מתוק, רש"י בגמרא.

6. ושיעורים אלו — של רבי יוחנן בן ברוקה

מאיר ולדעת רבי יהודה — כשמערב בפת?

אמר רב יהודה אמר רב: תרתי ריפתי איברייתא [ככרות לחם שנושאיין האכרים — מנהיגי שוורים — עמהם לשדה] הוא שיעור מזון שתי סעודות פת. שכך נוהג לאכול אדם בינוני בחול, לרבי מאיר. ובשבת, לרבי יהודה.

רב אדא בר אהבה אמר: תרתי ריפתי [שתי ככרות] הנהוגות במקום הנקרא "נהר פפיתא" [נהר פפא].

ושיעורין אלו הם שיעור אכילת אדם בינוני. וזקן או חולה משערין בעצמם. אבל אפילו מי שאוכל יותר, אין צריך אלא שיעור זה [ריטב"א].

אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה: אבוך רבה] — כמאן סבירא ליה בפלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה, דפליגי אם משערין במזון של חול או של שבת? (7)

אמר ליה רב יוסף בריה דרבה לרב יוסף: **אבי — כרבי מאיר סבירא ליה.**

אמר ליה רב יוסף: **אנא נמי כרבי מאיר סבירא לי, דמזון של חול פחות הוא משל שבת, ולפיכך משערין בו.**

דאי כרבי יהודה — שבשבת אוכל פחות — קשיא הא דאמרי אינשי: רווחא לבסימא — שכיח. שמתרחבות מעי האדם כדי לפנות מקום לדבר מתוק, ונמצא שבשבת אוכלים יותר.

שנינו במשנה: **רבי יוחנן בן ברוקה אומר וכו', רבי שמעון אומר וכו':**

תנא: זקרוכים דבריהן [שיעוריהן] — של רבי יוחנן ורבי שמעון — **להיות שוין.**

ותמהינן עלה: **מי דמי שיעורו של זה לשיעורו של זה?**

והרי לפי שיעורו **דרבי יוחנן — יש ארבע סעודתא לקבא!** שארבע סעודות אתה מוציא מקב תבואה.

וכך הוא החשבון:

א. בכל סאה יש ששה קבין.

בארבע סאין יש עשרים וארבעה קבין, שהן ארבעים ושמונה חצאי קבין.

ב. בכל סלע יש ארבע דינרין, ובדינר שש מעות, ובמעוה שני פונדיון.

הרי לך בסלע ארבעין ושמונה פונדיונין.

ג. נמצא שאם מחיר ארבעה סאים [שהם ארבעים ושמונה חצאי קבים] הוא סלע [שהוא ארבעים ושמונה פונדיונים], הרי בפונדיון אחד קונים חצי קב אחד.

נמצא, ששיעורו של רבי יוחנן בן ברוקה לשתי סעודות האמור במשנה "ככר הלקוח מן הנחתום בפונדיון, כשנקנין ארבע סאין בסלע" — הוא חצי קב.

7. וביאר רש"י: הנפקא מינה בשאלה זו היא, בחולה או זקן שמשערין לפי מה שהן אוכלין,

7. וביאר רש"י: הנפקא מינה בשאלה זו היא,

ואם בחצי קב יש מזון לשתי סעודות, הרי בקב שלם יש מזון לארבע סעודות.

ואילו, לפי שיעורו **דרבי שמעון** לשתי סעודות — שהוא שני שלישי ככר, העשוי משליש קב — נמצאת כל סעודה רק שלישי משלישו של הקב. ואם כן, הרי לך **תשע סעודתא לקבא**, בעוד שלפי רבי יוחנן בן ברוקה יש ארבע סעודות בקב.

אם כן, האיך אמרת שקרובים דבריהם להיות שוין?!

ומשנינן: הא דאמרנו שאליבא דרבי יוחנן, שככר הנלקח בפונדיון, יש בו חצי קב חיטים במחיר פונדיון, אינו כן.

שהרי החנוני [הנחתום], אינו מוכר ככרות העשויות מחצי קב תבואה במחיר של פונדיון בלבד, לפי שהפונדיון הוא המחיר שהוא עצמו שילם עבור התבואה, והרי הוא צריך להרויח באפייתו.

ושכרו הוא כדאמר רב **חסדא: צא מהן** — הוצא מכל כמות שלוקח הנחתום — **שליש**, כרויח לחנוני.

ונמצא, שהחנוני נוטל לעצמו ממחצית הקב [שקנה בפונדיון] שלישי ממנו, ואינו נותן בככר שהוא מוכר בפונדיון אלא שני שלישים ממחצית הקב, שהוא שלישי הקב. ומככר זה ניזונים שתי סעודות, נמצא שיש בכל קב יותר מארבע סעודות.

ועדיין יש לתמוה: שהרי **אכתי** לא מגיע

שיעורו של רבי יוחנן בן ברוקה לשיעורו של רבי שמעון.

דלמר — רבי שמעון — **תשעה** סעודות בקב, וכדאמרן.

ואילו **למר** — רבי יוחנן — שיש בככר של שלישי הקב מזון שתי סעודות, תמצא **שית** סעודות בקב?!

אלא כך יש לתרץ, **כאידך** מימרא **דרב חסדא**.

דאמר: צא מהן — מכל כמות שלוקח הנחתום — **מחצה לחנוני**.

ונמצא החנוני נוטל ממחצית הקב שלקח בפונדיון את חציו כשכר, ונותן בככר רביע קב ומוכרו בפונדיון, ומזה ניזון האדם שתי סעודות, הרי לך בקב שלם יותר משש סעודות.

ותמהינן: **ואכתי** לא שוו שיעורייהו.

דלמר — רבי שמעון — **תשע** סעודות בקב, **ולמר** — רבי יוחנן — **תמני** שמונה סעודות בקב, שהרי הוא עושה מרביע קב שתי סעודות?!

ומשנינן: **היינו דקאמר תנא** דברייתא: **"וקרובים" דבריהן להיות שוין**, אך אינן שוין לגמרי.

ותמהינן: **קשיא דרב חסדא** דאמר: צא מהן שלישי לחנוני — **אדרב חסדא**, דאמר: צא